

■ Крытыка на шпільцы

ПАРТРЭТЫ Ў ПРАМЯНЯХ НОЧЫ

Сярод літаратуразнаўцаў здаўна распаўсюджана думка, што адмоўныя персанажы атрымліваюцца ў пісьменнікаў значна лепш, чым станоўчыя... Таму здзівілася, працягваючы наступную анатацыю: «Кніга «Імёны» з'яўляецца ў нейкім сэнсе антыподам папярэдняй кнізе Глобуса «сУчаснікі», бо замест гратэскных герояў у фазэцыях тут старанна выпісаны ўрачыстыя партрэты вядомых людзей».

Як ні круці, але пісьменнік Адам Глобус — вядомы майстар літаратурных шаржаў. Нават самыя светлыя людзі ў яго атрымліваюцца з чарвяточынкай, хаця б таму, што іх выявы знаходзяцца пад адной вокладкай з тымі, хто далёкі ад дасканаласці. Таму цалкам заканамерна з майго боку было сумнявацца ў тым, што такі чалавек, як Глобус, здатны стварыць «парадных партрэт».

Але сумневы мае былі абсалютна дарэмнымі. Праўда, да з'яўленых самім аўтарам у адным з інтэрв'ю «станоўчых герояў» героі Глобуса ўсё ж не дацягвалі, аднак смерць большасці насельнікаў гэтай кнігі, безумоўна, дадала іх постацям сур'ёзу і ўрачыстасці. Больш за тое, я не пабаюся сцвярджаць, што, нягледзячы на наяўнасць у кні-

зе некалькіх эсэ пра яшчэ жывых людзей («АЛЕГ. Словы пра выкладчыка Алега Хадыку», «ГЕН. Словы пра мастака Гену Хацкевіча-Мінскага»), галоўнай герайнай у кнізе ўсё ж з'яўляецца Смерць.

Менавіта яна выбірае ракурс, з якога пісьменнік распавядае пра тых, каго ведаў.

Натуральна, пры жыцці Караткевіча ніхто б не стаў пісаць пра яго запойнае п'янства, пра спробу самагубства і розныя іншыя рэчы, якія не цягнуць на «ўрачысты партрэт» і наогул не ў нацыянальнай традыцыі ўспамінаў пра класікаў. Але трэба прызнаць, што класік беларускага неарамантызму, які караскаецца па лесвіцы на ўсіх чатырох канечнасцях, хоць і далёкі ад «параду», але і агіды не выклікае. Наадварот, ён сімпатычны якраз сваёй прыземленай чалавечнасцю.

Усё, напісанае пра Караткевіча Глобусам, чытаецца проста на адным дыханні — бо тут і асабісты кантакт, і спачуванне, і веданне пісьменнікага асяродку: сяброў, суседзяў, сям'і. І, безумоўна, гэта цікава як адлюстраванне проста ўнікальнага збегу абставін. Бо каму з нас давалося жыць з класікам у адным пад'ездзе, ды яшчэ і ў розныя часы, ды яшчэ і ў розных дамах? Уражвае, што Уладзімір Караткевіч, яшчэ не ведаючы пра тое,

што суседскі хлопчык Валодзя Адамчык вырасце ў пісьменніка Адама Глобуса, папрасіў напісаць пра сябе праўду... Здаецца, яго малады сусед выканаў просьбу проста выдатна, хоць, вядома, чытачы не былі б супраць, каб гэтыя ўспаміны былі больш разгорнутымі. Усё ж асабістае жыццё пісьменнікаў — матэрыял малавядомы, таму для разумення некаторых момантаў не зашкодзіў бы каментар.

Папрасіла аўтара напісаць пра сябе і мастачка Людэ Рускава. У эсэ пра яе — зусім іншая танальнасць, чым у апавядзе пра Караткевіча. Гэта ўжо не столькі ўспамін, колькі поўны трагічнага пафасу роздум над лёсам маргінальных мастацтваў. Глобус паказвае Русаву як чалавека, якога не цікавіла жыццё без мастацтва і па-за мастацтвам. Нават смерць ёй бачылася творчым здзяйсненнем... Аднак жыццё і творчасць не заўсёды супадаюць з нашымі ўяўленнямі пра іх. «Таму жыццё Людэ Русавай часцяком выглядала бязглуздым, недарэчным, выглядала пластылінавай цацкай. Нібыта яна паспрабавала падукацца з багамі, паспрабавала з тлену вылепіць форму і ўдыхнуць у штучна вылепленнае цела жывую пульсацыю. Не атрымалася! Пластылін застаўся сабачым тлушчам».

Нягледзячы на тое, што ўсе тво-

ры ў кнізе так ці інакш аб'яднаныя тэмай смерці, у эсэ «Анатоль. Словы пра паэта Анатоля Сыса» яна становіцца да ўсяго сюжэтабуду- нічым стрыжнем. Гэтыя «Словы...» уяўляюць з сябе калаж, знітаваны з некалькіх рознаўзроўневых твораў: кароткіхказака, некралогі, верша... Першы тэкст у ім напісаны хутчэй па законах апаўдана, чым па законах успамінаў. Падзеі ў ім пачынаюць разгортвацца за некалькі дзён да смерці паэта. Твор мае дзве паралельныя лініі, якія ўвесь час перасякаюцца — у адной памірае паэт Сяс, у другой — у інтэрнэце з'яўляецца лжывая абвестка пра смерць жонкі Глобуса. Пасыл гэтага твора, на мой погляд, палягае ў канстатацыі містычнага ўяўлення пра тое, што смерць людзей геніяльных, апантаных творчасцю, мае адмысловую якасць — цягнуць за сабой іншыя смерці, прынамсі, у адным асобна ўзятым асяродку. Відавочна, што матэрыялам для гэтага твора сталі рэальныя дзённікі пісьменніка, бо падзеі ў ім згадваюцца літаральна не па днях, а па гадзінах і хвілінах, што дадае твору эфект праўдзівасці, непасрэднага судачынення.

Больш пазітыўнымі ўяўляюцца эсэ пра людзей, якіх з поўным правам можна назваць Настаўнікамі, але ўкладаючы ў сэнс гэтага слова

рознае змест. «САШ. Словы пра таварыша майго, школьнага настаўніка біялогіі — Аляксандра Карпейчыка», «АЛЬГЕРД. Словы пра мастака і настаўніка Альгера Малішэўскага», «АЛЕГ. Словы пра выкладчыка Алега Хадыку». Творы паказваюць абсалютна розныя чалавечыя характары, абсалютна розныя педагогічны здольнасці і падыходы... Здаецца, гэтыя постаці аб'ядноўвае толькі асоба аўтара і яго жаданне зафіксаваць адыходзячую пароду беларускіх інтэлектуалаў.

Каб у кнігі быў іншы змест, то варта было б асобна спыніцца на вокладцы — лаканічнай, чорна-шэрай з жоўтым. «Як пахавальны аўтобус», — казалі мы ў дзяцінстве пра такое колераспалучэнне... Але сур'ёзнасць і мемарыяльны характар кнігі ў нейкім плане гэта апраўдваюць, таму абмяжуюся правакацыйнай прапановай наклеіваць на вокладку што-небудзь. Усё ж не кожны з нас здатны настолькі пагружацца ў эстэтыку смерці.

Тым больш што ў кнізе хапае і сапраўды забавных старонак беларускай літаратурнай гісторыі.

Ганна КІСЛІЦЫНА

ЗЯЛЁНЫЯ АБОРОНЦЫ

Расліны-аборонцы не толькі адпужваюць шкоднікаў (піжма, палын, чаромха, аксаміткі), але і часткова замяняюць хімічныя прэпараты, цалкам захоўваючы карысную фаўну ў садзе.

Расліны ці рэчывы, якія адпужваюць шкоднікаў (рэпеленты), часта аказваюць неацэнную дапамогу:

- аксаміткі чысцяць глебу ад нематод, і таму лічацца лепшым папярэднікам перад пасадкай суніц;
- завялае лісце і сёблы хрызантэмы, закапаная ў глебу, адпужваюць мядзведкаў;
- фасоль, бабы, гарох адпужваюць драцянікаў (лічынак жукоў-шчаўкуноў);
- на ўчастках, дзе пасеяны бабы, не селяцца краты;
- фітанцыды (лятчынныя араматычныя рэчывы), якія вылучае кроп, адпужваюць некаторых шкоднікаў. Акрамя таго, кроп, які цвіце, і іншыя парасонавыя прыбабляюць мух-журчалак і наезнікаў, лічыны якіх паразітуюць на шкодніках. Лічыны мух-журчалак асабліва пражэрлівыя і нішчаць галіц, цыкадак (пераносчыкаў вірусных хвароб), шчытовак, тлей, кляшчоў і маладых вусеняў;
- цыбуля-батун і цыбуля-парэй, пасаджаныя ў радках паміж кустоў суніц, парэчак, руж, адпужваюць даўганосікаў, кляшчоў, драцянікаў, змяншаюць пашкоджанасць раслін мучністай расой, шэрай гніллю;
- пасеяная на ўчастку, асабліва ў прыствольных кругах пладовых дрэў, каляндра (кінза) адпужвае шкоднікаў і абараняе ружы ад тлі. Высушаныя сёблы і насенне гэтай расліны, раскладзеныя ў скляпах, гумнах, адрынах, хатах, адпужваюць мышэй і макрыц.

Нямецкія садоўнікі лічаць, што лепшай раслінай для калейастольных кругоў пладовых дрэў і ягадных кустоў з'яўляецца настурка (2-3 расліны на кв.м). Яе пакідаюць на кветкі і насенне, якія выкарыстоўваюць у ежу для прыгатавання салат. Узімку расліны адміраюць, але іх карані прыбабляюць дажджавых чарвякоў. Акрамя таго, настуркі асабліва рэкамендуецца саджаць пад яблынямі для адпужвання зялёнай тлі.

Гэтыя аднагадовыя кветкавыя расліны часцей за іншыя сустракаюцца як у гарадскіх скверах, так і ў садах аматараў. Многія вырошчваюць іх на балконах і падаконах. Усе ведаюць гэтыя духмяныя прыгожыя кветкі разнастайнай афарбоўкі — ад лімона-жоўтага да карычневага колеру.

Аksamіткі вырошчваюць як дэкаратыўную, лекавую, вострую, інсектыцыдную і супрацьрэўматоїдную расліну. У Мексіцы і Афрыцы з дапамогай аксамітак людзі абараняюць сваё жыллё ад назойлівых мух.

Яркія кветкі аксамітак, як і лісце, сапраўды валодаюць спецыфічным, крыху рэзкім пахам дзякуючы вялікай колькасці фітанцыдаў. З травы гэтых раслін рыхтуюць настой і адвары для барацьбы са шкоднікамі. Дзякуючы свайму моцнаму водару аксаміткі распужваюць шматлікіх шкоднікаў. Іх трэба саджаць на плантацыях суніц, побач з іншымі кветкамі і агароднінай, асабліва каля астраў. Аksamіт-

БРУЖМЕЛЬ — РАННЯЯ ЯГАДА

Самая прывабная ўласцівасць бружмелю заключаецца ў тым, што спець першыя ягады пачынаюць, абганяючы суніцы садовыя на 2-3 тыдні і з'яўляючыся, такім чынам, першымі ягадамі нашага саду.

Расліна гэтая не патрабавальная, не мае патрэбы ў рэгулярным абразанні і ўзбагачанай глебе. Праўда, для вялікага аб'ёму хатніх нарыхтовак падыходзіць мала, бо паспяванне пладоў адбываецца нераўнамерна і расцягнута да канца ліпеня, а спелыя ягады маюць уласцівасць ападаць з куста. Колькасцю вітаміну С з гэтымі ягадамі могуць паспрачацца хіба толькі чорныя парэчкі. Акрамя таго, у ягадах бружмелю змяшчаецца вялікая колькасць такіх мікраэлементаў, як ёд, марганец і медзь.

Бружмель уяўляе сабой прамерослы моцна разгалінаваны куст вышыняй да 2 м з бурай карой, якая лупіцца, і апушанымі даўгаватымі лісточкамі. Ужо ў пачатку мая на кустах з'яўляюцца прыгожыя жоўтыя кветкі, якія прыбабляюць свайым водарам насякомых. Цвіценне расцягнута па часе на цэлы месяц, што дазваляе асноўнай масе кветак пазбегнуць пашкоджання замазкамі і забяспечвае штогадовы стабільны ўраджай. Ягады — цёмна-фіялетавае з шызым налётам — маюць густы сок, які фарбуе, чым нагадваюць чарніцы, аднак памеры і форма іх на кусце розныя (як правіла, форма прадаўгаватая). Смак ягад кісла-салодкі, залежыць ад ступені спеласці.

Для вырошчвання бружмелю больш за ўсё падыходзяць лёгкія глебы без застою вады, асветленыя або трохі зацененыя месцы, абароненыя ад ветру. Кусты бружмелю высаджваюць восенню на адлегласці не менш за 2 метры адзін ад аднаго ў ямы дыяметрам і глыбінёй 50 см. Пасля пасадкі расліны неабходна добра паліць і замульчыраваць перагноём.

Догляд кустоў заключаецца ў замульчаванні глебы восенню (для прадухілення прамярзання паверхневых каранёў) і абразанні сухіх і паламаных галін. Для забяспячэння высокага ўраджаю штогод ранняй вясной пад куст варта ўносіць кампост.

АКСАМІТКІ

кі, пасаджаныя паміж суніцамі, ратуюць іх ад нематоды, а калі пусту засцерагаюць ад пашкоджання капуснай мухай.

Улетку можна абарваць некалькі зялёных парасткаў і лісты з куста адной аксаміткі, здрабініць і неглыбока закапаць вакол кустоў суніц і астраў. А лепш інсектыцыдныя расліны нарыхтоўваць у запас. Для гэтага іх сушаць у цені на скразняку і пры з'яўленні шкоднікаў гатуюць з іх растворы па рэцэптах. Так, і адцвілыя кусты аксамітак можна здрабініць і высушыць. І ўжо ўвесну, на наступны год, неглыбока закапаць у глебу вакол раслін. Гэта ўзбагаціць глебу і адгониць шкоднікаў.

Бружмель моцна разгалінаваны куст вышыняй да 2 м з бурай карой, якая лупіцца, і апушанымі даўгаватымі лісточкамі. Ужо ў пачатку мая на кустах з'яўляюцца прыгожыя жоўтыя кветкі, якія прыбабляюць свайым водарам насякомых. Цвіценне расцягнута па часе на цэлы месяц, што дазваляе асноўнай масе кветак пазбегнуць пашкоджання замазкамі і забяспечвае штогадовы стабільны ўраджай. Ягады — цёмна-фіялетавае з шызым налётам — маюць густы сок, які фарбуе, чым нагадваюць чарніцы, аднак памеры і форма іх на кусце розныя (як правіла, форма прадаўгаватая). Смак ягад кісла-салодкі, залежыць ад ступені спеласці.

Шаноўны Васіль Еўдакімавіч КОВАЛЬ!

Вось і напаткаў Вас зала- ты юбілей на шырокай дарозе жыцця. Віншуючы з 50-годдзем з дня нараджэння, жадаем Вам, ва- шай сям'і і родзічам светлага зямнога шчасця, здзяйснення запаветных мар, мірнага неба над галавой! Працуючы з 1999 года ў КУП «Між- лескае», Вы шмат зрабілі для ўмацавання эканомікі і сацыяльнага развіцця роднага сельгаспрадпрыемства, дабрабыту тутэйшых вяскоўцаў, упарадкаван- ня жыцця палешукоў на тэрыторыях, забруджаных аварыяй на Чарнобыльскай АЭС. Моцнага вам здо- роў'я да наступных юбілейў, ранейшага аптымізму і невычэрпнай энергіі ў працы на карысць Рэспублікі Беларусь, шчодрога даўгалецця!

Упраўленне с/г Лунінецкага райвыканкама; райкам прафсаюза работнікаў АПК; Лунінецкі райагтрапрамсаюз.
УНП 201016409.

Ад Вялуты да Міжлесся — па- даць рукой, а таму не магу не павіншаваць кіраўніка суседняга КУПа **Васіля Еўдакімавіча КОВАЛЯ з 50-годдзем**. Залаты юбілей — гэта вышыня, з усіх бакоў ярка асветленая сонцам. Дык няхай яна, шаноўны Васіль Еўдакімавіч, будзе такой яшчэ доўга для вас і для людзей, з якімі працуеце побач у нялёгкіх умовах. Разам з нашымі вяскоўцамі, якія таксама пацярпелі ад аварыі на Чарнобыльскай АЭС, жадаю ранейшага працалюбства, мужнасці і важкіх вынікаў ад працы на роднай ніве, трывалага здароўя і ўпэўненых крокаў да наступных юбілейў!

З павагай, Сяргей Міхайлавіч НАВАРЫЧ, старшыня праўлення СВК «Вялута».
УНП 200172895.

Колькі дубоў — столькі гадоў?! Віншую свайго калега **Васіля Еўдакімавіча КОВАЛЯ** (КУП «Міжлескае») з 50-годдзем. Думаю, што і гэтыя некалькі сціпых радкоў найлепшых пажаданняў будуць да- рэчы ў дзень юбілею. Жадаю пражыць столькі гадоў, колькі, паважаны Васіль Еўдакімавіч, з гэтай нагоды кінецца ў глебу жалудоў. Мой сёння тост — за Вашы маладыя дубкі на ўраджайнай зямлі Палесся, за дабрабыт вяскоўцаў, за іх здароўе!

З павагай, Алег Аляксандравіч БАГУК, старшыня СВК «Дзятлавіцкі» Лунінецкага раёна.
УНП 200173082.